

7. ZÁVĚR

Téma výslechu dětí je velmi zajímavé a jeho problematika velmi důležitá. Touto prací jsem se snažila předmětnou látku přehledně obsáhnout.

Výslech znamená pro každého bez rozdílu věku svým způsobem zátěžovou situaci. Člověk obvykle vstupuje do pro něj neznámého prostředí, neboť jednání s orgány činnými v trestním řízení nebývá na každodenním pořádku naopak se jedná spíše o situaci výjimečnou.

U dětí to podle mého názoru platí dvojnásob. Už jen to, že vypovídají znamená, že byly buď svědky nebo v horším případě přímo oběťmi trestného činu. Výjimečně mohly i děti být pachateli činů jinak trestných dle trestního zákona, ale to na nutnosti zvláštního vedení výslechu nic nemění. Proto oceňuji projekt nadace Naše dítě, která vydala brožuru Průvodce dětského svědka v trestním řízení, kde je názornou a pro dítě jednoduše pochopitelnou formou vysvětleno, co dítě může očekávat, pokud bude vypovídat na policii nebo u soudu.⁶⁹

Správné provedení výslechu dítěte v roli svědka nebo oběti je zcela zásadní. Jeho cílem a smyslem je, aby dítě již nemuselo o svých nepříjemných zážitcích v dalším průběhu řízení vypovídat. Zákonný požadavek, aby dítě bylo v průběhu trestního řízení nuceno vypovídat zpravidla pouze jednou, je bohužel v praxi zneužíván a děti jsou často vyslýchány opakovaně, čímž se jejich vzpomínky na inkriminovanou událost prohlubují. Z osobní zkušenosti tvrdím, že to vede nejen k neochotě další spolupráce, ale především k rezignaci dítěte. Díky paní doktorce Mikuličové, dětské psychologce, jsem měla možnost zúčastnit se znaleckého zkoumání dívky ve věci podezření ze znásilnění. Vzhledem k tomu, že dívka bylo více než patnáct let, a znalecké zkoumání i přes řadu shodných znaků není totéž co výslech, jsem její případ nezahrnula do své práce, přesto ale považuji tuto zkušenost za velmi přínosnou pro svou práci. Dívka ihned po

⁶⁹ <http://www.detskaprava.cz/pruvodce/index.htm>

příchodu odmítla znovu o věci hovořit s odůvodněním, že už vypovídala několikrát a už dále nechce a kdyby věděla co ji čeká, případ by vůbec nehlásila. Z počátku ji nepřesvědčilo ani vysvětlení důležitosti a nezbytnosti vypracování znaleckého posudku ani nebezpečí, že pachatel může stejným způsobem ublížit i jiným dívkám nebo ženám. Přesto se ale psychologce povedlo vhodným odvedením pozornosti od zkoumaného případu a převedením rozhovoru na rodinu, záliby, školu dívku „rozmluvit“.

Tento případ jen dokládá to, co už jsem zmínila výše, tedy potřebu provést výslechy tak, aby dítě nebylo vystavováno opakování a znovuprožívání bolestných vzpomínek. S tím souvisí také můj názor na nutnost znalosti psychologie a životních i pracovních zkušeností a schopnosti empatie a porozumění vyšetřovatelů pracujících právě s dětmi. Potřebnou odbornou kvalifikací, zkušeností a lidským přístupem by se dalo předejít profesním selháním vyslychajícího, s nímž jsem se setkala při studiu trestních spisů. Situaci, kdy vyslychající policistka z vlastní iniciativy nakoupí a poté donese různé sladkosti rodině, ve které vyšetřuje podezření ze sexuálního zneužití dítěte otcem, a toto předání laskomin podmiňuje výpověď proti otci, považuji za nejen nepochopitelné a zcela nepřijatelné ale také za absolutně neprofesionální a bohužel také s následky znamenajícími téměř zmaření celého trestního řízení. Všechny výše uvedené argumenty jen dále zdůrazňují nutnost trvalého vzdělávání, absolvování psychologických školení příslušných osob a provádění výslechů pouze zkušenými vyšetřovateli, aby k takovým excesům pokud možno vůbec nedocházelo.

Dalším nedostatek podle mého názoru představuje nedostatečný počet speciálně upravených výslechových místností. Nynější počet třinácti takových místností nepovažuji za dostačující i vzhledem k tomu, že tyto prostory mohou být využity nejen pro výslechy dětí, ale i pro výslechy osob s mentálním postižením či znásilněné nebo týrané ženy. Navíc „vláčet“ dítě do mnoho kilometrů vzdálených policejních služeben kvůli výslechu nepovažuji ani za efektivní ani za správné. Na druhou stranu provedení výslechu v úřední místnosti, která může

v dítěti vzbudit strach a nedůvěru a zmařit tak samotný výslech, také nevidím jako správnou cestu. I přes jistou nákladnost při přizpůsobování výslechových místností, považuji tuto cestu za jedinou možnou a za vhodně vynaloženou investici a domnívám se, že by se taková místnost měla nacházet alespoň v každém okresním městě.

Stejně tak považuji za správnou investici do demonstračních pomůcek „Jája a Pája“. Ve své práci jsem naznačila nedostatky, které se postupně objevují v praxi s používáním těchto loutek. Domnívám se, že náprava v této oblasti nepředstavuje větší obtíž ani by neznamenal zásadní finanční nákladnost. Otázka zdokonalení těchto loutek není nijak složitá a jistě by přispěla k lepším výsledkům a jejich efektivnější použitelnosti.

Stávající právní úprava jistě dozná změn souvisejících s přijetím nového trestního zákona, jehož návrh byl schválen Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky a aktuálně se nachází v Senátu, který jej bude projednávat. Vedle toho je připravován i nový trestní řád, jehož vládní návrh je nyní v připomínkovém řízení.

Ministerstvo spravedlnosti zmíněné zákony připravuje v rámci programu reformy justice. Do tohoto programu patří i již schválený platný zákon o výkonu zabezpečovací detence který vstoupí v účinnost prvního ledna 2009.⁷⁰ V souvislosti s přijetím nového trestního řádu je zamýšleno i vypracování samostatného zákona o obětech trestného činu, jež by komplexně upravil práva obětí trestného činu, která nemají procesní charakter, například ochranu před sekundární viktimizací, právo na informace, pomoc, oblast poradenství.

Cílem autorů nového trestního řádu bylo kromě jiného zakomponovat do něj úpravu zákazu uveřejňování informací o totožnosti poškozené osoby, která je již, pokud jde o mládež, upravena v zákoně 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech

⁷⁰ Podrobněji k tomu zákon č.129/2008 Sb. o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů

mládeže.⁷¹ Nová úprava by zákaz rozšířila na všechny osoby mladší osmnácti let a také na oběti vybraných trestných činů, jako například znásilnění. Tato oblast však byla vyčleněna, aby mohla vstoupit v platnost a účinnost dříve než dojde ke schválení nového trestního řádu a byla zakomponována jako novelizace stávajícího trestního řádu. Přestože byl vládní návrh novely trestního řádu předložen Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky v únoru letošního roku a účinnost novely byla stanovena na 1.červenec 2008, na poslední schůzi Senátu konané dne 11.12.2008 byl tento návrh vrácen zpět Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy.⁷²

Ústředním tématem v současnosti probíhající diskuze týkající se návrhu nového trestného zákoníku je především otázka snížení hranice trestní odpovědnosti z patnácti na čtrnáct let, která by se dotkla kromě jiného právě i výslechu dětí. Diskuze k tématu snížení hranice trestní odpovědnosti probíhá mezi laickou ale i odbornou veřejností a to nejen z oboru práva, ale i psychologie či sexuologie, protože ono snížení věkové hranice se týká nejen trestní odpovědností, ale i legality sexuálního života či ochrany kategorie osob mladších patnácti let, které požívají zvýšené ochrany ze strany zákona právě na základě svého věku. A to by se nyní „přepsáním“ číslovky patnáct na čtrnáct v zákoně změnilo. Já osobně se snížením hranice trestní odpovědnosti souhlasím, ale pouze právě s oním snížením trestní odpovědnosti nikoliv s ostatními změnami, které by toto „přepsání“ přineslo. Nezastávám paušalizovaný a dle mého názoru i částečně populistický názor předkladatele tohoto pozměňovacího návrhu, že v tomto případě s povinnostmi musí přijít i práva. Nový trestní zákon obecně zpřísňuje trestní represí, zvyšuje horní hranici trestních sazeb, avšak snížení hranice trestněprávní odpovědnosti na čtrnáct let by mohlo mít zcela opačný efekt, protože děti, které nyní požívají ze strany zákona zvýšenou ochranu do patnácti let svého věku, by ji pozbyly a pachatelům činů takto spáchaných na dětech

⁷¹ Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) ve znění pozdějších předpisů

⁷² <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw>

absolvujících teprve základní školní docházku, by paradoxně hrozily výrazně nižší tresty.

Otázkou zůstává, zda nový trestní zákoník projde legislativním procesem a případně v jaké finální podobě a zda jeho schválení „neztroskotá“ právě na onom sporném ustanovení týkajícím se snížení hranice trestní odpovědnosti.

Úpravu výslechu dětí považuji za velmi zajímavou. Po vypracování své diplomové práce jsem ještě více než dříve přesvědčená o významu zvláštností výslechu dětí a o důležitosti dalšího, zejména praktického vývoje této oblasti. Proto také kromě dostupné a prostudované literatury, článků z odborných časopisů a z internetu a dalších pramenů považuji za velmi důležité a pro svou práci přínosné osobní setkání s odborníky z praxe, jejich rady a poznatky.

Doufám, že se mi podařilo ve své práci přiblížit zvláštnosti, se kterými je nutné počítat při výslechu dětí, ukázat význam dodržování těchto zvláštností, ale i naznačit případné nedostatky a možnosti jejich řešení, zdokonalení výslechu dětí a pravděpodobný vývoj této problematiky.